

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav germánských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pavla Gardelková

Srovnání českého a nizozemského školství

The comparison of Czech and Dutch educational systems

Poděkování:

Ráda bych poděkovala PhDr. Zdeně Hrnčířové za odborné vedení práce a její pozitivní přístup.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 26.7.2012

.....
Pavla Gardelková

ABSTRAKT

Práce se zabývá srovnáváním systému a pedagogických metod v nizozemském a českém školství. Soustředí se především na zmapování současných systémů, jejich organizaci, strukturu, ale obsahuje i exkurz do historie vzdělávání v obou zemích. V praktické části popisuje projekty, které probíhaly či probíhají ve vzdělávání mezi partnerskými městy (Chrudim a Ede). Cílem práce je analyzovat oba systémy, jejich společné rysy a odlišnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vzdělávací systém

Historie vzdělávacího systému

Organizace vzdělávání

Speciální pedagogika

ABSTRACT

This thesis deals with comparing the educational system in the Netherlands and the Czech Republic. It focuses mainly on mapping the current systems, their organization, structure, but also includes excursion into the history of education in both countries. The practical part describes the current projects or the projects carried out in the past in education between the twin cities (Chrudim and Ede). The aim is to analyze both systems, their common features and differences.

KEY WORDS

Educational system

History of educational system

Organization of education

Special education

OBSAH

1. Úvod	10
2. Model evropských vzdělávacích systémů	11
2.1 Současná evropská vzdělávací politika	12
3. Český vzdělávací systém	13
3.1 Historie vzdělávání v ČR.....	13
3.2 Struktura vzdělávacího systému v ČR.....	14
3.2.1 Legislativní úprava	16
3.2.2 Orgány vzdělávací politiky v ČR	16
3.3 Rozdělení dle sektorů	16
3.3.1 Předškolní vzdělávání.....	17
3.3.2 Základní vzdělávání	17
3.3.3 Středoškolské vzdělávání	18
3.3.4 Vysokoškolské vzdělávání a další formy terciárního vzdělávání	20
4. Nizozemský vzdělávací systém	23
4.1 Historie vzdělávání v Nizozemsku	23
4.2 Struktura vzdělávacího systému	25
4.2.1 Orgány vzdělávací politiky v Nizozemsku	26
4.3 Rozdělení dle úrovní.....	26
4.3.1 Preprimární vzdělávání (voor en vroeg-schoolse onderwijs)	26
4.3.2 Základní vzdělávání (Basis onderwijs)	26
4.3.3 Sekundární vzdělávání (Voortgezet onderwijs)	28
4.3.4 Střední odborné vzdělávání (Middelbaar beroepsonderwijs).....	30
4.3.5 Vyšší vzdělávání (Hoger onderwijs)	31
5. Speciální vzdělávání/Speciale onderwijs.....	34
5.1 Speciální vzdělávání ČR.....	34
5.2 Speciální vzdělávání v Nizozemsku	35
6. Alternativní vzdělávání.....	38
7. Praktická část	39
7.1 Srovnání obou systémů.....	39
7.1.2 Srovnání systému poplatků a stipendií v ČR a Nizozemí	41
7.2 Soudobé tendence ve vzdělávání	43
7.2.1 ČR.....	43
7.2.2 Nizozemí	43

8. Partnerské projekty zaměřené na vzdělávání.....	44
9. Závěr	45
Seznam použité literatury	47

ZKRATKY

ČR	Česká Republika
EU	Evropská Unie
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ISCED	Mezinárodními Standardy Klasifikace Vzdělávání
EQF	The European Qualifications Framework
EHEA	Evropský Prostor Vysokoškolského Vzdělávání
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České Republiky
ZŠ	Základní Škola
RVP	Rámcový vzdělávací program
SOŠ	Střední odborná škola
SBB	Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven
OCW	Ministerstvo vzdělání, kultury a vědy
VVE	Voor en vroegseonderwijs
OKE	Wet ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie
WPO	Wet op het primaironderwijs
CITO	Centraal instituut voor Toetsontwikkeling
VO	Voortgezet onderwijs
WVO	Wet op het voortgezet onderwijs
VMBO	Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
HAVO	Hoger algemeen voortgezet onderwijs
VWO	Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs
HBO	Hoger beroeps onderwijs
MBO	Middelbaar beroepsopleiding
ROC	Regionale opleidingscentra
AOC	Agrarisme opleidingscentra
AKA	Arbeidsmarkt gekwalificeerd assistent
BAK	Beroepskwalificerend assistent
WHW	De Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek
CROHO	Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs
NRT	Nederlandse Raad voor Training en Opleiding
WO	Wetenschappelijke onderwijs
SBO	Speciaal Basis Onderwijs
WSNS	Weer Samen Naar School

WPO	Wet Op Het Primaire Onderwijs
SO	Speciale Onderwijs
SVO	Speciale Voortgezet Onderwijs
LGF	Leerlinggebonden Financiering
REC	Regionale Expertise Centrum
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
DZCR	Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR

1. Úvod

Má bakalářská práce srovnává dva evropské systémy vzdělávání, a to systém České Republiky a Nizozemí. Cílem práce je především obecně reflektovat oba vzdělávací systémy, zahrnující jak běžnou výuku od preprimárního až po terciární sektor, tak i její speciální a alternativní formy. Práce nezahrnuje tematiku vzdělávání dospělých.

Problematickou srovnávání vzdělávání se zabývá obor srovnávací pedagogika. Přestože tento obor nestuduji, snažila jsem se odbornými postupy teorie srovnávací pedagogiky dle odborné publikace Jana Průchy *Srovnávací Pedagogika*¹ řídit. V této práci se zaměřím konkrétně na objasnění fungování a tendencí vývoje vzdělávacích systémů v mezinárodním kontextu a empirickou deskripci (konkrétní vlastnosti vzdělávacích systémů), tedy podmínky, procesy a produkty vzdělávání v České Republice a Nizozemsku. Jelikož nedílnou součástí nizozemského školství tvoří i různé formy stipendií a poplatků, rozhodla jsem se i tuto kapitolu zařadit do srovnávání systémů.

Nizozemský vzdělávací systém mě, jako studentku nederlandistiky, zaujal pro svou jedinečnost a propracovanost, s jakou jsou jednotlivé fáze studia rozděleny a propojeny. Rozhodla jsem se tento systém srovnat se systémem českým a ukázat jejich odlišnosti, společné rysy a případně objevit i vzájemné vlivy. Srovnávání se zdá být jasnější i v kontextu evropské vzdělávací politiky, která o transparentnější porovnání vzdělávání v zemích Evropské unie usiluje a členské země své vzdělávací systémy této politice přizpůsobují.

Praktickou část tvoří srovnání obou systémů, tendencí jejich vývoje a porovnání systémů poplatků a stipendií ve vzdělávání. Dále představím i konkrétní formy spolupráce mezi partnerskými městy Chrudim a Ede, kde na poli vzdělávání vznikl projekt výměny vzdělávacích metod a postupů ve speciálním vzdělávání předškolních dětí (například arteterapie, dnes již běžná součást speciální pedagogiky).

¹ Průcha, J. *Srovnávací pedagogika*; Portál: Praha, 2006.

2. Model evropských vzdělávacích systémů

Školské systémy ve světě jsou velmi různorodé, což je způsobeno odlišným historickým vývojem, demografickými faktory, národní kulturou a aktuálními podmínkami (ekonomickými či sociálně politickými). I přes různorodost lze sledovat některé společné rysy, na jejichž základě byly stanoveny tři základní modely vzdělávacích systémů, a to podle stupně diferenciace. Pojmem diferenciace rozumíme rozvětvení podle stupně akademické náročnosti.

Stupně se rozlišují tři:

1. **Klasický model** s oddělenými primárními školami, které žáci navštěvují do 10/11 let a poté nastupují do sekundárních škol s různým zaměřením i úrovní (například Německo).
2. **Model s oddálenou hlubší diferenciací**, kdy všichni žáci absolvují ve stejné instituci primární i nižší sekundární vzdělání (školský systém Francie).
3. **Model jednotné školy**, kdy jsou primární a sekundární školy spojeny v jednu instituci (Švédská jednotná škola). Slabá diferenciace je ovšem vnitřní, kdy si od sedmého roku školní docházky žáci volí různé specializace, nejde ale o selekci, která by vedla k rozdílům mezi žáky.

Při srovnávání vzdělávacích systémů je důležité brát v potaz jejich různorodost, jelikož v jednotlivých zemích mají paralelní druhy škol různá pojmenování, mohou mít různý obsah, počet ročníků a kritéria pro výběr žáků. Pro lepší srovnatelnost údajů v oblasti vzdělávání vytvořilo UNESCO *Mezinárodní standardy klasifikace vzdělávání – ISCED*, kde rozlišuje sedm školských úrovní:

1. ISCED 0 - Preprimární školství
2. ISCED 1 - Primární školství nebo první stupeň základního školství
3. ISCED 2 - Nižší sekundární školství nebo druhý stupeň základního školství
4. ISCED 3 - Vyšší sekundární školství
5. ISCED 4 - Postsekundární školství nikoli terciární
6. ISCED 5 - První stupeň terciárního školství (nevedoucí přímo k pokročilé kvalifikaci pro výzkum)
7. ISCED 6 - Druhý stupeň terciárního školství (vedoucí k pokročilé kvalifikaci pro výzkum)

Zmapováním školských systémů a jejich typizací se zabývá publikace Doc. PhDr. Miroslavy Váňové, CSc. s názvem *Moderní Vzdělávací technologie a Vzdělávací systémy ve vyspělých evropských zemích*, ze kterých jsem údaje do této kapitoly čerpala.²

2.1 Současná evropská vzdělávací politika

Členství v Evropské unii přináší do sektoru vzdělávání jak spoustu výhod, tak i povinností. Vzdělávací politiku si sice tvoří členské státy samy, stanovují si však společné cíle a vyměňují si osvědčené postupy. Cílem je vytvořit otevřený prostor a možnost vzájemného uznávání dosaženého vzdělávání mezi všemi členskými státy.

Instituce EU působící v oblasti vzdělávací politiky jsou především *Evropská Rada* a *Rada ministrů*; agentury *Evropské centrum pro rozvoj odborného školství* a *Evropská nadace pro odbornou praxi*; informační síť *Eurydice* a *Evropský univerzitní institut*.

Nejdůležitějšími dokumenty upravujícími zákonná opatření EU v oblasti vzdělávací politiky jsou *Maastrichtská smlouva* (1992) a *Amsterodamská smlouva* (1998).

Současnou tendencí v evropské vzdělávací politice je především snaha o zavedení jednotného systému kvalifikací. Dosud fungoval tzv. *Europass* (jazykový pas, mobilita, dodatek k osvědčení, dodatek diplomu), který informoval o dosažené kvalifikaci, odbornosti nebo například době strávené studiem v zahraničí (mobilita). Nyní (celoplošně od roku 2012) začal fungovat jednotný systém kvalifikací. Bylo stanoveno 8 referenčních úrovní EQF (*The European Qualifications Framework*), jimž odpovídá každá nově vydaná kvalifikace v EU.³

V současné době také probíhá integrace na poli vysokoškolského vzdělávání v rámci tzv. *Boloňského procesu* (1999, Prohlášení ministrů školství evropských států) pro vytvoření *Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání* (EHEA) a odstranění překážek mobility studentů; fórum *Kodaňský proces*, který se zabývá myšlenkou vytvořit jednotný kreditní systém v odborném vzdělávání.

Všechny tyto procesy chtějí docílit především srovnatelnosti a snadného uznávání kvalifikací. Povinností každého členského státu je přizpůsobit své právní předpisy tak, aby umožnily všeobecné uznávání kvalifikací napříč trhem, tedy aby byl umožněn vznik evropského trhu kvalifikací.

² M. *Vzdělávací systémy ve vyspělých evropských zemích*, Karolinum: Praha 1994.

³ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm 10.1.2012

3. Český vzdělávací systém

3.1 Historie vzdělávání v ČR

Úplné počátky vzdělávání v českých zemích sahají až do dob byzantských věrozvěstů Cyrila a Metoděje. Školy vznikaly při klášterech (například Sázavský klášter) a arcibiskupstvích. Prvopočátky vzdělávání jsou tedy pevně spjaty s církví. Za první českou školu je považována škola v Budči, založena na počátku 10. století. Dle legend se zde vzdělával i český kníže Václav. Církevní školy se zaměřovaly především na šíření křesťanského učení. Klášterní školy vyučovaly oblastem *sedmera svobodných umění*, tedy *triviu* (gramatika, rétorika a dialektika) a *quadriviu* (aritmetika, astronomie, geometrie a muzika), obecně nazývaných *partikulární učení*. Po absolvování tohoto stupně bylo možno pokračovat ve studiu na univerzitách, tehdy nazývaných *obecné učení*. [7]

Významným datem v české historii je založení Univerzity Karlovy v Praze 7. dubna 1348, jedné z nejstarších univerzit v Evropě. V té době existovaly čtyři fakulty: teologická, právnická, lékařská a artistická.

První tzv. *etatizace* (zestátnění) školství nastala v českých zemích za vlády Marie Terezie, tedy za dob národního obrození. V roce 1774 byla v rámci Školské reformy, též nazývané *Felbigerův školní řád* (podle autora Johanna Ignaze Felbigera) zavedena šestiletá povinná školní docházka (od 6 do 12let). Svůj vzor mělo české školství ve školství německém (konkrétně v Pruském školském řádu), které bylo v té době vyspělejší. Základní školní program obsahoval *trivium*, tedy 3 základní vědy: čtení, psaní, počítání. Nejdůležitějším předmětem však bylo náboženství, tak i dozor nad těmito, tzv. *triviálními školami* měl většinou obecní farář. Ve školách vyučovali zejména bývalí vojáci, což se jevilo jako nevyhovující. Školská reforma nařizovala také vzdělávání učitelů a tak se objevují první kvalifikovaní pedagogové.

V krajských městech byly i tzv. *školy hlavní*, kde se navíc vyučovala latina, dějepis, přírodopis a kreslení. V těchto školách se žáci připravovali na povolání v hospodářství, řemeslech nebo k vojenské dráze.

V hlavních městech Rakouska-Uherska existovaly i tzv. *školy normální*, připravující žáky na gymnázia nebo učitelství. Reformována byla i gymnázia, která se stala přípravkou k univerzitnímu vzdělávání.

Univerzitní studia pomáhal reformovat holandský lékař a osvícenec Gerhard van Swieten. Přestalo se vyučovat latinsky a přecházelo se na němčinu. Byli jmenováni tzv. *direktoři*, tedy státní komise s dozorem nad univerzitami.

Po smrti Josefa II. se však s osvěcenskými myšlenkami skončilo, jelikož se panovníci obávali idejí Francouzské revoluce. Roku 1805 byl vydán tzv. *Schulkodex*, ve kterém se školství opět dostalo pod správu církve, která určovala, co se bude vyučovat. Do pravomocí církve stát zasáhl až v roce 1869 v *Hasnerově zákonu*. Školy byly rozděleny na *obecné* a *měšťanské*, povinná školní docházka byla stanovena na osm let.

Ve středním školství se vedle gymnázia zformovala i tzv. *reálka*, původně příprava pro gymnázia. Díky snahám o sjednocení středního vzdělávání vznikla jednotná střední škola, tzv. *Reálné gymnázium*. Koncem 19. století vznikaly i první dívčí školy ve vyšším vzdělávání. S průmyslovou revolucí se objevily i nové odborné školy. [8]

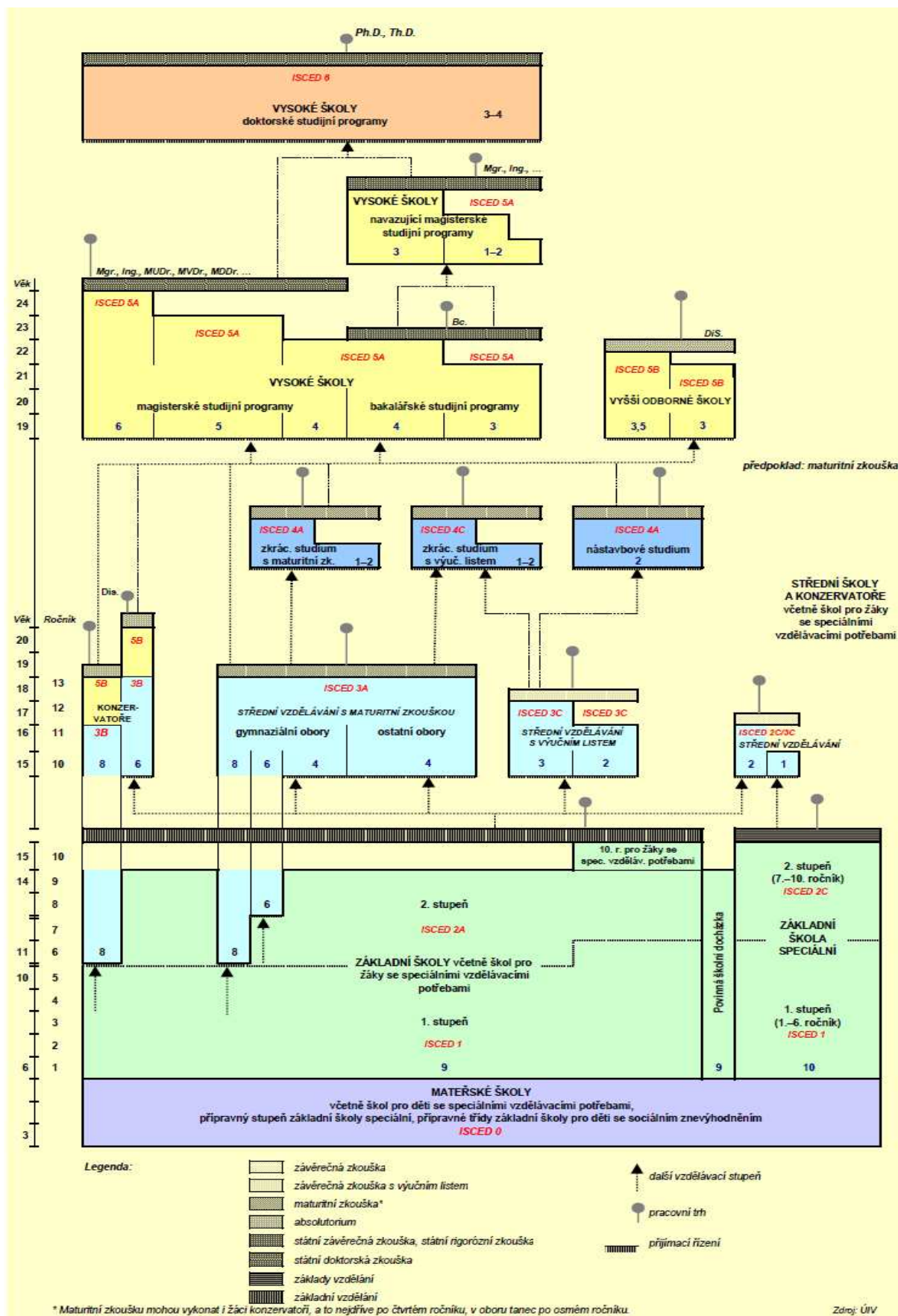
V komunistické éře se školství plně zpolitizovalo a výuka probíhala zcela v duchu marxisticko-leninské ideologie. Školní docházka byla prodloužena z osmi na devět let. Střední škola byla opět nazvána jednotně gymnázium s docházkou čtyř let.

Po roce 1989 se školské tendence vracely zpět k tradici První republiky. Byl umožněn vznik alternativních škol a díky kontaktu se západními zeměmi nastala celková modernizace školství probíhající až do současnosti.

3.2 Struktura vzdělávacího systému v ČR

MŠMT ČR vydává každý rok *Statistickou ročenku školství* reflektující systém a výsledky vzdělávání. Ročenka obsahuje i podrobné schéma aktuální struktury Českého vzdělávacího systému znázorněného na další stránce.

Schéma popisuje formy vzdělávání od předškolního až po vysokoškolský sektor i s příslušnou kvalifikací ISCED. Formy vzdělávání postupují dle věku od předškolního vzdělávání, přes základní vzdělávání (1. a 2. stupeň); formy středního vzdělávání, tedy střední vzdělávání s maturitní zkouškou (gymnázia a střední odborné školy), střední vzdělávání s výučním listem, konzervatoře a střední vzdělávání ISCED 2C, poskytující programy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami; dále nástavbová studia; vyšší odborné vzdělávání a vysokoškolské vzdělávání rozdělené na bakalářský, magisterský, navazující magisterský a doktorský program.

Obrázek 1: Schéma vzdělávacího systému České Republiky ve školním roce 2010/2011⁴

⁴ Statistická ročenka školství 2010, strana 5, www.msmt.cz (a)

3.2.1 Legislativní úprava

V České Republice jsou práva občanů a povinnosti státu vzhledem ke vzdělávání upraveny v *Listině základní práv a svobod*, která je součástí *Ústavy ČR*. Listina zaručuje právo "...na bezplatné vzdělání na základních a středních školách, podle schopnosti občana a možností společnosti též na vysokých školách..." [20] Povinná školní docházka a práva (například právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu) jsou vymezeny vždy určitou zákonnou úpravou, která vychází z tzv. *Školského zákona*⁵.

Tzv. *Bílá kniha* (Národní program rozvoje vzdělávání ČR) obsahuje také nové principy kurikální politiky⁶, která zavádí do vzdělávací soustavy nový systém kurikálních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3-19let. Tyto dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – *státní* a *školní*. Zatímco školní úroveň obsahuje vzdělávací programy jednotlivých škol, státní úroveň vymezuje společné požadavky (*Národní program vzdělávání*) a závazný rámec vzdělávání (*Rámcové vzdělávací programy*) pro jednotlivé etapy (předškolní, základní a střední vzdělávání). Školní úroveň tedy musí být zformována v souladu se státní úrovní.

3.2.2 Orgány vzdělávací politiky v ČR

Jednotná státní vzdělávací politika je zajištěna *Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy*. Školy jsou spravovány v rámci veřejné správy, pravomoci jsou rozděleny mezi ústřední řídicí orgány, kraje a obce. Kraje odpovídají za vzdělávání na svém území, jsou zřizovateli středních a vyšších odborných škol. Obce odpovídají za předškolní a povinné vzdělávání. Všechny školy mají právní subjektivitu. Veřejné vysoké školy jsou zřizovány ze zákona.

3.3 Rozdělení dle sektorů

Jak již bylo řečeno, Evropské vzdělávací systémy byly pro lepší srovnatelnost sjednoceny *Mezinárodními standardy klasifikace vzdělávání - ISCED*. V ČR jsou tyto standardy užívány od roku 1999, avšak v obou zemích, které ve své práci srovnávám, se velmi silně drží původní názvy jednotlivých vzdělávacích procesů a jednotlivé instituce jsou specificky řazeny, a to ne vždy v souladu s klasifikacemi ISCED. Pro transparentní srovnatelnost však u každého sektoru uvádím i odpovídající ISCED kvalifikaci.

⁵ Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

⁶ Kurikulum znamená jak projekt, plán, program záměrného vzdělávacího působení, tak jeho obsahovou náplň a zároveň dosažený výsledek v podobě zkušenosti, kterou jedinec během realizace kurikula získá. (RVP pro předškolní vzdělávání, strana 44) [16]

3.3.1 Předškolní vzdělávání

Předškolní výchovu tvoří především Mateřské školy. Zajišťují péči dětem od 3 do 6 let a řadí se do úrovně ISCED 0, tedy do **Preprimárního sektoru**.

Jeho požadavky upravuje dokument kurikula *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* (2004). ČR uplatňuje tzv. *Školský model*⁷, což znamená, že vzdělávání probíhá ve třídách rozdělených dle věkových kategorií. Lze vytvořit i tzv. třídy *integrované*, tedy zařazení dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných mateřských škol.

V předškolním vzdělávání jde především o rozvoj osobnosti dítěte, osvojení si hygienických a sociálních návyků a komunikačních dovedností. Tento termín obsahuje jak aspekty výchovné, tak i vzdělávací.

Docházka není pro dítě povinná, avšak v ČR i v celoevropském rámci je velmi vysoká. Dle Průchy⁸ se míra účasti 4letých dětí v preprimárním vzdělávání ČR pohybuje okolo 88%. Průměrná délka preprimárního vzdělávání v ČR je 3 roky. V posledním předškolním roce musí být docházka bezplatná. Jejím cílem je vyrovnaní rozdílů mezi dětmi před vstupem do základního vzdělávání.

V ČR do tohoto sektoru spadají i přípravné třídy pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. V tomto případě plní předškolní vzdělávání i funkci diagnostickou, tedy včasné poskytnutí speciální pedagogické péče.

3.3.2 Základní vzdělávání

V ČR je základní vzdělávání tvořeno ucelenou institucí, nazývanou *Základní škola (ZŠ)*, která dle definice ISCED zahrnuje jak **Primární sektor** (ISCED 1), tak **Nižší sekundární sektor** (ISCED 2), v české terminologii jde o 1. a 2. stupeň ZŠ. Do kvalifikace ISCED 1 řadíme i *Základní speciální školy, Zvláštní školy a Pomocné školy*⁹.

Legislativně je základní vzdělávání upraveno v národním kurikulu *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* (2005).

Základní škola je pilířem tzv. *Povinného vzdělávání*, tedy povinné školní docházky. Strukturu českého povinného vzdělávání tvoří 5 ročníků primárního vzdělávání + 4 ročníky nižšího sekundárního vzdělávání. Věk zahájení vzdělávání je stanoven na 6 let, což je, až na pár výjimek, celoevropský standard.

⁷ Key Data on Education in the European Union 97

⁸ Průcha, strana 59 [1]

⁹ Více v kapitole 5. Speciální vzdělávání

Vzdělávání jako takové se skládá z tzv. *Klíčových kompetencí*, které představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, hodnot a postojů důležitých pro osobní rozvoj každého člověka (kompetence k učení, řešení problémů, sociální, komunikativní, atd.). Vzdelávání je prostředkem jak člověku tyto kompetence předat. Cílem základního vzdělávání je osvojení si základu všech těchto kompetencí zaměřených na praktické jednání a situace blízké životu jako například vstup do pracovního života, motivace pro celoživotní učení a celkový vstup do života. K dosažení klíčových kompetencí slouží tzv. *Vzdělávací oblasti s jednotlivými Vzdelávacími obory*, kde se cílové kompetence navzájem prolínají. RVP jich vymezuje 9:

Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a cizí jazyk)

Matematika a její aplikace

Informační a komunikační technologie

Člověk a jeho svět

Člověk a společnost (Dějepis, Občanská nauka)

Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)

Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)

Člověk a zdraví (Tělesná výchova)

Člověk a práce

Způsob propojení vzdělávacích oborů a dosažení klíčových kompetencí si škola volí sama ve své strategii vyučovaných předmětů, avšak musí splnit očekávané výstupy (tedy předpokládanou způsobilost využití osvojeného učiva) na konci daných období. 1. stupeň je členěn na 1. období (1.-3. ročník) a 2. období (4.-5. ročník), přičemž výstupy na konci 3. ročníku jsou stanoveny jako *orientační*, na konci 5. ročníku jako *závazné*.

2. stupeň je též možné navštěvovat na 8letém *gymnáziu*. Studium je vázáno na obzvláště dobré studijní výkony. Na gymnázium lze přejít i po 7. nebo 9. třídě ZŠ. První 4 roky na 8letém gymnázium představují povinnou školní docházku a nazývají se *nižším gymnáziem*. Tuto formu vzdělávání ve školním roce 2010/2011 navštěvovalo asi 13% z celkového počtu žáků středního vzdělávání¹⁰.

3.3.3 Středoškolské vzdělávání

V rámci Evropských kvalifikací se tento typ řadí do ISCED 3 – **Vyšší sekundární vzdělávání**. V ČR do toho sektoru řadíme například i rekvalifikační kurzy Víceletá gymnázia a konzervatoře svou délkou programu zasahují i do povinného vzdělávání.

¹⁰ Statistická ročenka školství 2010, www.msmt.cz (a)

Typy vzdělání na středoškolské úrovni rozdělujeme mezi¹¹:

- **středoškolské všeobecné vzdělání** (gymnázium)
- **středoškolské odborné vzdělání** (střední odborná škola – SOŠ)
- **středoškolské profesní vzdělání, učební obory** (střední odborné učiliště –SOU)
- **střední vzdělávání**

První dva typy se označují shodně jako střední vzdělání s maturitní zkouškou a patří do skupiny ISCED 3a, střední vzdělávání s výučním listem tvoří skupinu ISCED 3c. V případě studia SŠ s výučním listem s ukončenou maturitní zkouškou lze studovat i zkrácený program trvající 1-1,5roku, kterému odpovídá kvalifikace ISCED 4c.

Obecný rámec vzdělávání určuje RVP (RVP pro gymnázia a dle oborů samostatné RVP pro střední odborné školy). RVP vymezuje také **klíčové kompetence**, které si student během studia osvojuje. SOŠ navíc obsahují i tzv. **kompetence odborné** související s odbornou specializací vzdělání.

V ČR Republice ukončuje střední vzdělání maturitní zkouškou až 70% studujících¹². V současné době se na poli středoškolského vzdělávání odehrává největší změna v souvislosti se zavedením státních maturit. Podoba nové závěrečné zkoušky byla již dvakrát odložena a poprvé ji studenti skládali ve školním roce 2010/2011. Maturitní zkouška se nyní skládá z nově zavedené společné části, která je připravována a organizována státem. Bude tak jednak zaručovat jednotnou úroveň dosaženého vzdělání a zároveň bude sloužit pro lepší srovnatelnost.

Gymnázium

Studium má za úkol vybavit studenta klíčovými kompetencemi a všeobecným rozhledem na úrovni středoškolsky vzdělaného člověka a připravit k dalšímu studiu v terciárním sektoru. Povinnou součástí vzdělávání tvoří jazyková výuka. Cizí jazyk je povinnou součástí závěrečné maturitní zkoušky. Absolvent získává vyváženou strukturu vědění ve všech vědeckých oblastech, tedy široký vzdělanostní základ. Délka studia je 4 roky, zároveň může tvořit druhou fázi osmiletého gymnázia.

Střední odborná škola

„...Cílem středního odborného vzdělávání je připravit žáka na úspěšný, smysluplný a odpovědný osobní, občanský i pracovní život v podmínkách měnícího se světa...“¹³, tedy připravit absolventa na vstup do občanského života. Absolvent získává všechny potřebné kompetence,

¹¹ Průcha, strana 101 [1]

¹² EURIDICE, Organizace vzdělávací soustavy ČR 2009/2010 [3]

¹³ RVP pro střední odborné vzdělávání

včetně těch odborných dle svého studovaného oboru. Délka studia je 4 roky. Je možné studovat i zvláštní programy, pro ty, kteří získali již dříve výuční list, tzv. *nástavbové studium* nebo zkrácené studium pro ty, kteří získali vzdělání s maturitní zkouškou v jiném oboru vzdělávání, poté je délka studia 1-2 roky.

Obsah vzdělávání upravují jednotlivé RVP, řídící se *Standardem středoškolského odborného vzdělávání* (1998). Zde jsou vymezeny požadavky pro jednotlivé obory vzdělávání. Základ profesních požadavků připravuje v *Informačním systému typových pozic* Ministerstvo práce a sociálních věcí v souladu s požadavky EU.

Samostatné vzdělávání se dělí na teoretické a praktické vyučování, které tvoří až 60% výuky. Pro úspěšné absolvování se skládá maturitní zkouška, která u SOŠ obsahuje i praktickou část.

Střední odborné učiliště

Učiliště zajišťují odborné vzdělání. Obsah vzdělávání závisí na oboru vzdělávání, kdy větší část studia tvoří praktická část a odborný výcvik. Studium se ukončuje závěrečnou zkouškou a získáním výučního listu. Neumožňuje přímý vstup do terciárního vzdělávání. Absolventi jsou připraveni na přímý vstup na pracovní trh.

Učiliště spolupracují s úřady i podniky na formování svých vzdělávacích programů a některé podniky dokonce zakládají i vlastní SOÚ.

Střední vzdělávání

Jde o jednoleté a dvouleté obory, pro které není potřeba žádného předchozího dosaženého vzdělání. Většinou jde o obory spadající do oblasti speciálního vzdělávání (více v samostatné kapitole) nebo jsou zaměřeny na žáky, kteří neúspěšně dokončili základní vzdělání. Řadí se do kvalifikace ISCED 2c.

3.3.4 Vysokoškolské vzdělávání a další formy terciárního vzdělávání

Vysoké školy jsou nejvyšším článkem vzdělávací soustavy, tedy vrcholným centrem vzdělanosti. V ČR mají dlouholetou tradici, například Univerzita Karlova v Praze vznikla již v roce 1348.

Dnes terciární sektor plní funkci přípravy k výzkumné práci nebo náročné odborné činnosti. V jeho rámci se uskutečňují i formy celoživotního vzdělávání.

V ČR se až do roku 1989 vzdělávání rozdělovalo na 3 základní stupně: základní, středoškolské a vysokoškolské. Avšak v mezinárodní komparaci se toto rozdělení jeví jako nedostačující. Zavedl se pojem terciární vzdělávání, který zahrnuje jak vysokoškolské vzdělávání, tak i další stupně jako vyšší odborné školy a neuniverzitní vysoké školy.

Z hlediska kvalifikace ISCED se vzdělávání dělí na ISCED 5 – první stupeň terciárního vzdělávání, dále členěné na ISCED 5A, tedy teoreticky zaměřené programy, nesměřující přímo k vědecké kvalifikaci (magisterské a inženýrské studium) a ISCED 5B, ve kterém jsou obsaženy vyšší odborné školy, které jsou zaměřeny profesně. Druhý stupeň terciárního vzdělávání – ISCED 6 vede k vědecké přípravě a zahrnuje doktorské programy. Jednotlivé programy jsou vysvětleny dále.

Pod pojem vysoká škola univerzitní patří školy poskytující bakalářské, magisterské nebo doktorské programy. Pokud jde o vysokou školu neuniverzitního typu, nabízí převážně bakalářské programy. Tato škola se nečlení na fakulty. V roce 2010 působilo v ČR 73 vysokých škol, z toho 26 veřejných, 2 státní (vojenská a policejní) a 45 soukromých. 29 škol poskytovalo vzdělání univerzitního typu.¹⁴

Členění veřejné vysoké školy¹⁵

V čele veřejné vysoké školy stojí *rektor*, kterého na návrh akademického senátu jmenuje prezident republiky. *Akademický senát* je samosprávný zastupitelský akademický orgán, který musí být tvořen alespoň z jedné třetiny studenty. Členy volí přímou volbou členové akademické obce. Dalšími samosprávnými orgány vysoké školy jsou *vědecká rada* (akademická rada u neuniverzitního typu), která projednává dlouhodobý záměr školy a schvaluje studijní programy; *disciplinární komise* projednávající disciplinární přestupky studentů.

Dalšími orgány je *správní rada* a *kvestor*. Členy správní rady jmenuje ministr školství a tvoří ji zástupci veřejného života, státní správy a samosprávy. Rada dává souhlas k právním úkonům, rozpočtu a dlouhodobému záměru vysoké školy. Kvestor je jmenován rektorem a řídí hospodaření a vnitřní správu veřejné vysoké školy.

Vysoká škola se dělí na *fakulty*, v jejichž čele stojí *děkan* jmenovaný rektorem; dále *vysokoškolské ústavy*, jiná *vědecká pracoviště* a *účelová zařízení*.

Vysoké školy poskytují několik typů studijních programů.

1. Bakalářský studijní program

Je zaměřen na „...přípravu k výkonu povolání a ke studiu v magisterském studijním programu...“¹⁶. Standardní dobou studia jsou tři, nejvýše čtyři roky. Studium je ukončeno státní závěrečnou zkouškou a obhajobou bakalářské práce. Absolvent používá akademický titul *bakalář* (Bc.)

¹⁴ Výroční zpráva o činnosti vysokých škol za rok 2010, www.msmt.cz (b)

¹⁵ Úplné znění zákona č.111/1998Sb., Zákon o vysokých školách, strana 17 [18]

¹⁶ Úplné znění zákona č.111/1998Sb., Zákon o vysokých školách, strana 22 [18]

2. Magisterský studijní program

Je zaměřen na zvládnutí aplikace poznatků z oblasti vědy a výzkumu a schopnost k tvůrčí činnosti ve vybrané oblasti. Pokud magisterské studium navazuje na bakalářský program, je jeho doba studia nejméně jeden, nejvýše čtyři roky. Studium se ukončuje státní závěrečnou zkouškou a obhajobou diplomové práce. Absolventi získávají akademický titul dle příslušného oboru, nejčastěji *magistr* (Mgr.) nebo *inženýr* (Ing.), další formy například: *doktor medicíny* (MUDr.), *inženýr architekt* (Ing.arch.), atd...

V rámci některých magisterských programů lze vykonat i tzv. *rigorózní zkoušku* a obhajobu rigorózní práce. Absolventi dle příslušného oboru získávají akademický titul např.: *doktor práv* (JUDr.), *doktor filozofie* (PhDr.), *doktor přírodních věd* (RNDr.), atd...

3. Doktorský studijní program

Je zaměřen na vědecké bádání a samostatnou tvůrčí činnost v oblasti výzkumu a vývoje. Standardní dobou studia je jeden nejvýše čtyři roky. Studium je uskutečňováno dle individuálního studijního plánu a ukončuje se státní doktorskou zkouškou a obhajobou disertační práce. Absolvent získává akademický titul *doktor* (PhD., uváděné za jménem).

Sektor terciárního vzdělávání v současné době prochází velkými změnami. Jak již bylo řečeno v počátečních kapitolách o vztahu Evropské Unie a vzdělávání, je snahou vzdělávání sjednotit a vytvořit jednodušší systém pro uznávání kvalifikací, mobilitu studentů. V roce 1999 byla sepsána *Boloňská deklarace* (akční plán rozvoje vysokých škol k vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání do roku 2010)¹⁷. V souladu s principy této deklarace byl v ČR v roce 2007 na vysokých školách zaveden dvoustupňový systém: bakalářské studium (*pregraduální*), studium magisterské (*graduální*) a studium *doktorské*. Byl zaveden také jednotný *kreditní systém*. Cílem celé spolupráce je zajištění kvality vysokoškolského vzdělávání v celoevropském rámci.

¹⁷ www.msmt.cz (c)

4. Nizozemský vzdělávací systém

4.1 Historie vzdělávání v Nizozemsku

Prvopočátky vzdělávání na nizozemském území sahají až do 8.století, kdy byla kolem roku 750 založena první klášterní škola v Utrechtu. O rozvoj vzdělanosti se zasloužil i panovník Karel Veliký, který vydal hned několik zákonů o vzdělání (*Onderwijswetten*). První vzdělávání bylo stejně jako v Čechách pevně spjato s církví. Klášterní školy byly pouze pro chlapce a vyučovalo se čtení, psaní, modlení a zpěv.

Od 9. století vznikaly ve městech také školy pro chlapce, kteří se nerozhodli pro duchovní dráhu, tzv. *parochies*. Tyto školy byly jednoduší a umožnily větší rozmach vzdělanosti i mezi obyčejnými lidmi. Učitelem byl většinou pastor.

14. století je spjato s rozvojem měšťanské kultury, jejíž součástí bylo také zakládání měšťanských škol (*burgerscholen, stadsscholen*) a v 16. století se na způsobu vzdělávání významně podílelo i reformační hnutí. Do této doby se na školách vyučovalo výhradně latině, nyní se objevily i první nizozemské školy (*Laeye of Nederduitse school*).

Etatizace školství se pak pojí až s 19. stoletím a v utváření systému vzdělávání se tato doba podepsala na dnešní podobě Nizozemského vzdělávacího systému rozhodně nejvíce. První zákon, který upravoval školní docházku byl vydán roku 1806. Šlo o vzdělávání především dle křesťanských zásad. Studijní plán šel ruku v ruce s liberálními a osvícenskými myšlenkami danými dobou. Tyto školy učily žáky číst, psát a počítat, dále nizozemštině, národním dějinám, zeměpisu a samozřejmě náboženství a morálce. Školy s křesťanskou výukou byly financovány státem a zaručovaly tak vzdělávání všem sociálním skupinám (právo na vzdělání bylo v ústavě zakotveno již od roku 1848).

V polovině 19. století se začaly objevovat ze strany protestantů myšlenky na nerovnost křesťanského vzdělání, začalo se uvažovat o vzniku škol rozdělených na katolické, protestantské, židovské a liberální (které do té doby působily tajně). Protestanti zakládali své školy nezávisle na státní finanční podpoře. Z těchto škol se tedy stalo vzdělání pouze pro elity. Chudí protestanti byli odkázáni na státní školy. Katolické vzdělávání získalo svou podobu roku 1868, kdy římskokatoličtí biskupové vydali tzv. *Pastýřský zákon* zasazující se o úpravu školství. Ta skutečně přišla s druhou Thorbeckovou vládou po roce 1862. Díky zákonu o středním školství vznikla prakticky řízená forma školství.

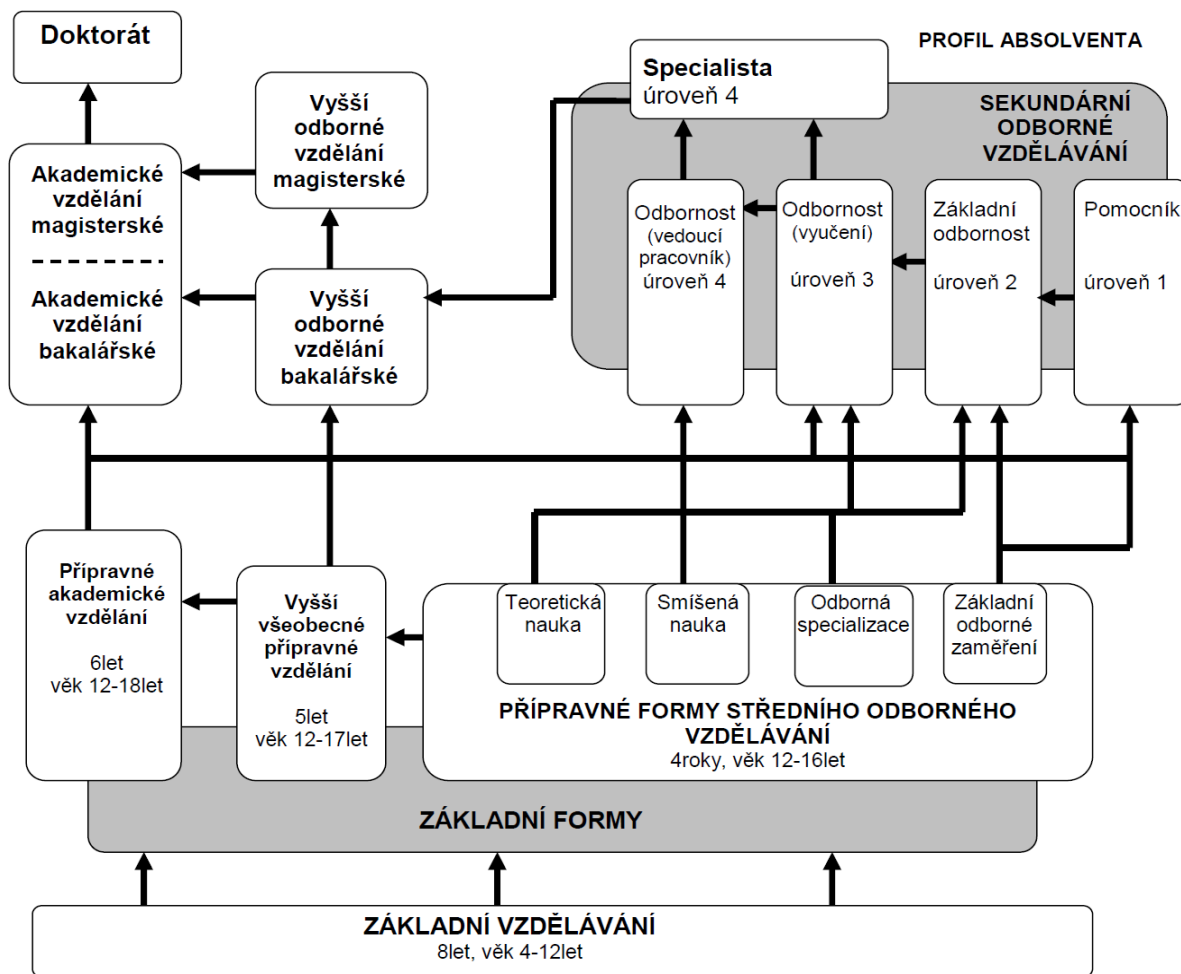
O významnější reformy školství se však snažil zasadit liberál Joannes Kappeijne van De Coppello, který usiloval o emancipaci lidu. Kappeijn se dostal v Nizozemsku k moci v roce

1877, kdy podnikl kroky ke zlepšení systému lidového vzdělávání. Vznikl dokument upravující financování školství, vzdělávání učitelů ve speciálních školských ústavech i zlepšení učitelských platů. Byly upraveny jasné požadavky na základní školy. Ty měly obsahovat čtení, psaní, počítání, zeměpis, dějepis a přírodovědu). Protože školství mělo být prostředkem ke sjednocení nizozemského národa, zmizely náboženské požadavky, které společnost do té doby rozdělovaly. Avšak to vyvolalo u nizozemské společnosti velký odpor. Dle Dr. Abrahama Kuypera (též důležitého člověka své doby) znamenala společnost bez Boha zánik. Kuyper začal systematicky proti školskému zákonu bojovat a získal velkou podporu společnosti, která proti školskému zákonu zformovala koalici, kde se spojili katolíci s protestanty. Tento odpor se rozšířil po celé zemi, vznikaly petice. Kappeijnův návrh školského zákona byl přesto v roce 1878 přijat. Tento boj (známý pod pojmem *Schoolstrijd*) byl však důležitým momentem pro nizozemský lid, který se díky společnému cíli opravdu sjednotil (tedy i katolíci s protestanty). V roce 1920 byly však i křesťanské školy zrovnoprávněny a dodnes tvoří unikátní součást nizozemského vzdělávacího systému.

4.2 Struktura vzdělávacího systému

Struktura nizozemského vzdělávacího systému je poměrně složitá. Pro jednodušší náhled slouží přehledné schéma organizace SBB (*Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven*), tedy spolupráce odborného vzdělávání s podniky.

Struktura Nizozemského vzdělávacího systému

Obrázek 2: Struktura Nizozemského vzdělávacího systému¹⁸

Schéma postupuje dle věku od základního, přes formy všeobecného a akademického vzdělávání a přípravné formy středního odborného vzdělávání. Odborné vzdělávání navazuje sekundárními formami odborného vzdělávání. Vysoké školy a vyšší odborné vzdělávání lze navštěvovat přímo po absolvování škol vyššího všeobecného a přípravného akademického vzdělávání nebo až po absolvování sekundárního odborného vzdělávání. Jednotlivé formy a stupně budou podrobně vysvětleny v kapitole - Rozdělení dle úrovní.

¹⁸ www.nlarp.nl (a) 23.2.2012, schéma je upraveno do češtiny

4.2.1 Orgány vzdělávací politiky v Nizozemsku

Nizozemské vzdělávání patří pod Ministerstvo vzdělání, kultury a vědy (*Ministerie van Onderwijs, cultuur en wetenschap*), dále pod zkratkou OCW¹⁹.

Povinná školní docházka je upravena v zákoně *Leerplichtwet 1969*²⁰. Dítě musí absolvovat buď 12 let ve vzdělávání, anebo dosáhnout věku 16 let. Maximální věk pro vstup do povinného vzdělávání je 5 let. Děti však mohou nastoupit do školy i od 4 let do přípravného ročníku. Na základní škole je povinná školní docházka 8 let.

4.3 Rozdělení dle úrovně

4.3.1 Preprimární vzdělávání (*voor en vroeg-schoolse onderwijs*)

Preprimární vzdělávání v Nizozemsku legislativně upravuje tzv. *Welzijnwet* z roku 1994.

Předškolní vzdělávání (*voorschoolse onderwijs*), patřící do ISCED 0, je cíleno na děti od 2 do 3 let a je zajištěno obcemi. Odehrává se v období českých mateřských škol, tzv. *peuterspeelzalen*.

Dalším stupněm je rané vzdělávání (*vroegschoolse onderwijs*), které je zaměřeno na děti od 4 do 5 let a uskutečňuje se při základních školách (*basis scholen*). Souhrně se pro tento typ vzdělávání používá zkratka VVE. Za preprimární sektor jsou zodpovědné obce. Požadavky na kvalitu zařízení byly ustanoveny v tzv. *Tijdelijk besluit* (1996).

Cílem předškolní edukace je rozvoj základních společenských návyků u dětí jak z autochtonních tak alochtonních rodin. Výuka obsahuje aspekty výchovné i vzdělávací. Podobně jako v České Republice se tedy do toho sektoru zařazují i třídy pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, v Nizozemsku nazýváme tuto skupinu tzv. *Onderwijsachterstandsgroepen*.²¹ Třídy pro všechny děti jsou společné, a proto vešel roku 2010 v platnost zákon tzv. *Wet OKE (Wet ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie)*²², který určuje podmínky školských zařízení. Jedna třída může mít maximálně 16 dětí a to za podpory 2 pracovníků, z nichž alespoň jeden musí mít speciálně pedagogické vzdělání.²³

4.3.2 Základní vzdělávání (*Basis onderwijs*)

V Nizozemí je věk vstupu dítěte do školy stanoven na 5let, většina dětí (dle OCW až 99%) však vstupuje na základní školu již ve 4letech do přípravného ročníku.

Základní vzdělávání upravuje zákon *Wet op het primaironderwijs (WPO)* z roku 1985.

¹⁹ www.rijksoverheid.nl, (a)

²⁰ *Leerplichtwet* [21]

²¹ www.rijksoverheid.nl, (b)

²² www.rijksoverheid.nl, (c)

²³ Více v kapitole 5.2 Speciální vzdělávání v Nizozemsku

Škola se dělí na tzv. *groepen*, kterých je celkem 8. Groep 1-4, tedy děti od 4 do 8let, představují tzv. *onderbouw*, tedy obdoba českého prvního stupně. Groep 5-8, děti od 9 do 12 let, tvoří tzv. *bovenbouw*, tedy druhý stupeň.

Primární vzdělávání se odehrává v instituci zvané základní škola (*basis school*). Existují dva typy školských zařízení – otevřené školy (*openbare scholen*), které jsou pod správou obce a jsou financovány z veřejných zdrojů a zvláštní školy (*bijzondere scholen*), jež lze zvolit dle příslušnosti k určitému náboženství. Církevní školy se nazývají souhrnně také *confessionele scholen* (protestantské, katolické, židovské, islámské,...). Do zvláštního vzdělávání patří i jeho alternativní formy jako *Daltonská škola*, *škola Montessori*, apod., o kterých je vedena samostatná kapitola 6. Alternativní formy. Zvláštní vzdělávání je v Nizozemsku velmi populární, v roce 2007 byl podíl žáků ve zvláštních školách 69,2%²⁴.

"...Základní cíl základního vzdělávání je osobní vývoj jedince, uvědomění si občanské příslušnosti a společenských hodnot..." [22] Školy si svůj studijní program (*het lesprogramma*) volí samy, zákon udává tzv. *kerndoelen*, tedy základní cíle, které si žák v průběhu studia na základní škole musí osvojit. Nizozemská vláda *kerndoelen* obnovuje tak, aby byly aktuální a odpovídaly své době (naposledy v roce 2005). Cíle se rozdělují do 5 oblastí nazývaných *leergebieden*²⁵.

Nizozemský jazyk

Angličtina

Fríština (u škol v provincii Frísko)

Počty a matematika

Orientace na svou osobu a svět

Orientace na umění

Tělesná výchova

Na konci základní školy žáci absolvují tzv. *Cito toest* (*CITO=Centraal instituut voor Toetsontwikkeling*, Institut výzkumu testů), což je závěrečný test pro zjištění úrovně získaných dovedností, který slouží k určení dalšího typu vzdělávacího zařízení.

²⁴ Jaarboek onderwijs in cijfers 2007 [14]

²⁵ www.rijksoverheid.nl, (d)

4.3.3 Sekundární vzdělávání (Voortgezet onderwijs)

Sekundární vzdělávání *voortgezet onderwijs*, dále VO, patří do skupiny ISCED 2. Děti sem nastupují po absolvování základní školy, většinou ve věku 12 letech. Vzdělávání upravuje zákon *Wet op het voortgezet onderwijs (WVO)*, též nazývaný *Mammoetwet* z roku 1968²⁶.

Nizozemsko nabízí 4 typy škol²⁷:

- **VMBO** (*voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs*), přípravné odborné vzdělávání
- **HAVO** (*hoger algemeen voortgezet onderwijs*), vyšší všeobecné přípravné vzdělávání
- **VWO** (*voorbereidend wetenschappelijk onderwijs*), přípravné vědecké či akademické vzdělávání
- **Praktijkonderwijs**, praktické vzdělávání

Výběr školy určuje doporučení ze základní školy společně s dosaženou úrovní závěrečného Cito testu. Pro přijetí na školu bývají požadovány i přijímací zkoušky.

Každá ze jmenovaných typů škol obsahuje tzv. *basisvorming*, též nazývané *brugklas*, což je společný 'balíček' předmětů (například biologie,...). Po dvou letech studia, na základě doporučení školy, se může student rozhodnout, který z typů sekundárního vzdělávání bude navštěvovat a případně přestoupit na jinou školu.

1. VMBO

Tato forma vzdělávání vešla v platnost roku 1999, v evropském měřítku kvalifikací jde o ISCED 2b. Délka studia je 4 roky, z nichž 2 roky tvoří tzv. *onderbouw*, tedy oblast vzdělávání společná pro všechny typy škol VO. Další dva roky, tzv. *bovenbouw*, následuje již specializace, která se rozděluje na 4 sektory:

péče a služby

technika

ekonomie

zemědělství

V rámci sektoru existují dále jednotlivé oddělení, které nabízejí bližší specializaci (například v sektoru technika oddělení stavební). Dále si studenti volí jednotlivé *leerwegen*, což jsou metody vzdělávání (praktické nebo teoretické), například *de basisberoepsgerichte leerweg*,

²⁶ Wet op het voortgezet onderwijs [23]

²⁷ www.rijksoverheid.nl, (e)

odborné zaměření. Výběr leerweg je určují pro další specializaci v dalších stupních vzdělávání.

Absolventi VMBO školy dále pokračují na školách MBO (střední odborné vzdělávání).

2. HAVO a VWO

Dle evropské kvalifikace jde o typ vzdělávání ISCED 2a + 3a, v této formě existuje od roku 1998. U HAVO je délka studia stanovena 5let, u VWO na 6let. První tři roky tvoří stejně jako u typu VMBO onderbouw. Případné doporučení pro přestup dostávají studenti již po 2letech studia, po 3 letech mohou žáci získat možnost přestoupit přímo do škol středního odborného vzdělávání.

V bovenbow, následující etapě teoretického vzdělávání, studenti volí studijní profily, na které se chtějí specializovat:

příroda a technika

příroda a zdraví

ekonomie a společnost

kultura a společnost

VWO nabízí tři typy školských zařízení: *atheneum* a *gymnazium*. Gymnázium vyučuje i klasické jazyky (latinu a řečtinu).

V roce 1998 byl zaveden i program tzv. *studiehuis*: ve druhé fázi studia (bovenbouw) se žáci pod vedením pedagoga učí samostatnosti a 40hodin týdně musí povinně strávit samostudiem. Absolventi HAVO mohou dále pokračovat ve studiu na HBO (hoger beroeps onderwijs), tedy vyšší odborné vzdělávání. Absolventi škol VWO jsou připravováni pro vyšší akademické studium.

3. Praktijkonderwijs

Na základě doporučení základní školy mohou děti studovat i instituci praktického vzdělávání. Jde o vzdělávání pro ty, kteří se nehodí pro studium na VWO a mohou se vyučit v technickém sektoru nebo ve službách. Délka studia je 6let a je ukončena získáním listu o osvědčení (*getuigschrift praktijkonderwijs*).

Do školního roku 2010/2011 bylo nutné pro ukončení školy stupně VO vykonat závěrečné zkoušky. Ve školním roce 2011/2012 mění závěrečné zkoušky svou podobu. Již v průběhu posledního ročníku studia absolvují žáci tzv. *centrale examen*, což jsou zkoušky ze základních okruhů, na které mají žáci v průběhu roku 3 pokusy. Pokud v rámci těchto pokusů získají

ohodnocení alespoň dostatečně, uspěli i v závěrečných zkouškách. V rámci jednotlivých typů škol lze vykonat i zkoušku z výběrových předmětů. HAVO nabízí i možnost zvolit si náročnější variantu závěrečných zkoušek z angličtiny a získat tak úroveň VWO.

4.3.4 Střední odborné vzdělávání (Middelbaar beroepsonderwijs)

Middelbaar beroepsopleiding (MBO) připravuje studenty pro odbornou praxi nebo k dalšímu vzdělávání ve vyšším odborném vzdělávání. Studium probíhá formou spojení praxe s teorií, z čehož praktické hodiny tvoří 60% výuky²⁸. V současnosti se v Nizozemsku nachází 70 školských zařízení této úrovně nabízejících vzdělání v různých oblastech. Vzdělání na těchto školách je přístupné všem od 16let věku.

Státní MBO školy se rozdělují na 3 typy²⁹:

- **ROC (regionale opleidingscentra)**, regionální vzdělávací centra
- **AOC (agrarisme opleidingscentra)**, agrární vzdělávací centra
- **Vakscholen** (učiliště)

Dále existují i školy soukromé (*particuliere scholen*), kde kvalitu vzdělávání kontroluje školní inspekce.

Studijní oblasti určují obce ve spolupráci s podniky tak, aby absolventi byli uplatnitelní na trhu práce v rámci svého regionu. Aktuálně je nejvyšší počet odborných škol v oblasti techniky, avšak technické školy se potýkají s nezájmem studentů. Od školního roku 2012/2013 vláda zavádí pro studenty technických oborů stipendia. Dále se studium dělí na oblasti.

Úrovně (*niveaus*)³⁰ vzdělávání jsou 4:

Niveau 1

Úroveň poskytuje vzdělání na úrovni ISCED 2c. Pro přijetí na školu není třeba žádného dosaženého předchozího vzdělání.

Úroveň se dělí na 2 typy: *arbeidsmarkt gekwalificeerd assistent (AKA)*, kdy se absolvent stává kvalifikovaným asistentem na trhu práce. Vzděláním si osvojí všeobecné dovednosti potřebné pro výkon zaměstnání jako jsou například pracovní tempo, společenské hodnoty, pozitivní

²⁸ www.rijksoverheid.nl (f)

²⁹ www.rijksoverheid.nl (g)

³⁰ www.rijksoverheid.nl (h)

vnímání práce. Studium trvá 1, maximálně však 2 roky. Pro přijetí na školu není třeba žádného dosaženého předchozího vzdělání.

Druhý typ se nazývá *beroepskwalificerend assistent (BKA)*. V tomto typu se již student specializuje na určitý obor a stává se tak odborným asistentem v určité oblasti (asistent prodáváče, apod...). Délka studia je od půl do 1 roku.

Niveau 2

Úroveň poskytuje vzdělávání ISCED 3c. Studenti se vyučí jednomu určitému oboru a absolventovi poskytují určitou specializační dovednost. Pro přijetí na školu v této úrovni je potřeba minimálně absolvování VMBO se základním odborným zaměřením (*de basisberoepsgerichte leerweg*). Délka studia je 2-3 roky.

Niveau 3

Úroveň patří také do skupiny ISCED 3c. Pro přijetí je požadováno dosažení minimálního vzdělání VMBO se zaměřením *kaderberoeps-gerichte leerweg*, odborné zaměření. Absolvent získává vzdělání *vakopleiding*, tedy komplexní odborné vyučení v určitém oboru. Je schopný samostatně tuto činnost provádět a vést (například vrchní automechanik). Délka studia je 2-3 roky.

Niveau 4

Dalším stupněm MBO je úroveň poskytující vzdělání úrovně vedoucího pracovníka, ISCED 3a. Úroveň poskytuje tzv. *middenkader opleiding*, což lze přeložit jako odborné vyškolení. Délka studia je 3-4 roky. Absolventi mohou dále pokračovat studiem na HBO nebo mohou mimo jiné absolvovat speciální dvouletý program, tzv. *Ad-programma (Associate degree)*³¹, úroveň evropské kvalifikace ISCED 4. Program se také nazývá *Specialisten Opleiding*.

4.3.5 Vyšší vzdělávání (Hoger onderwijs)

Vyšší vzdělávání poskytují vysoké školy (*hoge scholen*) a univerzity (*universiteiten*), které se dále dělí na otevřené univerzity (*openuniversiteiten*) a univerzity dle vyznání (*levensbeschouwelijke universiteiten*). Upravuje ho zákon *De Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW)* z roku 1992 (zákon o vyšším vzdělávání a vědeckém výzkumu). Studium je zaměřeno "...na osobní rozvoj jedince, uvědomění si společenské

³¹ www.ib-groep.nl, (a)

odpovědnosti a její obohacení..."³² Studijní plán si školy tvoří sami, stát zodpovídá pouze za přístupnost vzdělání a kontroluje jeho kvalitu.

Všechny akreditované školy spravuje Centrální registr vzdělávání pro vyšší vzdělávání (*Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs, CROHO*).

Soustavě vysokoškolských studijních programů se zkráceně říká také *BAMA structuur* (bachelor, master).

Vysoké školy

Na vysokou školu lze pokračovat po absolvování MBO, nivau 4 nebo po absolvování HAVO. Jde o vzdělávání neuniverzitního typu patřící do ISCED 5b. Školy jsou zaměřeny na vyšší odborné vzdělávání (*hoogberoepsonderwijs, HBO*), tedy na přípravu k odborné praxi. Absolvent získává po 4 letech studia titul bakalář (*bachelor, B*). Od roku 2002³³ bylo zavedeno doplňující vzdělávání, kdy v rámci svého oboru bakalářského studia si student může zvolit příslušnou specializaci a získává dodatek k titulu *Ad. (associate degree)*. Druhá fáze studia vede k získání titulu magistr (*master, M*). Po ukončení lze studovat nástavbu k magisterskému studiu a získat dodatek k titulu (například *Master of sciences*, apod.), vysvětleno dále u univerzitního typu vzdělávání.

Školy se rozdělují na dva typy: *bekostigd*, které jsou hrazeny státem a *aangewezen*, v předkladu doslova 'odkázaný', tedy školy, kde si studium hradí studenti sami. Státní školy jsou všechny členem Rady vysokých škol (*HBO-raad*), školy soukromé se sdružují v radě *Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRT)*.

Univerzity

Pro studium na univerzitě je nutné dosažené vzdělání na VWO nebo absolvování bakalářského programu vysoké školy. Úroveň evropské kvalifikace je ISCED 5b. Univerzity nabízejí akademické vzdělání zaměřené na vědecký výzkum a lze v jejich rámci absolvovat i program sekundárního vyššího vzdělávání (*Post-Initieel hoger onderwijs*), proto se pro jejich charakterizaci používá i název vědecké vzdělávání (*wetenschappelijke onderwijs, WO*).

Absolvent získává po třech letech bakalářského studia titul bakalář s dodatkem o svém oboru (*Bachelor of Arts, BA; Bachelor of Sciences, BSc*). Bakalářské studium univerzitního typu bylo zavedeno až v roce 2002 v souladu s Boloňským procesem, do té doby bylo možné absolvovat pouze studium magisterské. Dnes magisterské studium navazuje na bakalářské. Absolventi

³² Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek [24]

³³ www.rijksoverheid.nl (i)

získávají titul *Master* s dodatkem ke svému oboru (*Master of sciences, MSc, Master of Laws, LLW*).

Na univerzitách je možné dosáhnout i doktorského stupně, obdoby českého doktorského studia. Získání doktorátu (*doctoraat*) je nejvyšším článkem vzdělávací soustavy, úroveň evropské kvalifikace ISCED 6. Délka studia je 5let. Závěrečné zkoušky se skládají ze závěrečných zkoušek a obhajoby disertační práce (*Dissertatie, proefschrift*) Absolvent získává akademický titul *Doctor (Dr.)*.

Nejstarší univerzitou v Nizozemí je *Universiteit Leiden*, která byla založena již roku 1575 Vilémem Oranžským.

Dle Národního statistického úřadu (CBS) v Nizozemí v roce 2010 působilo 13 univerzit a 50 institucí HBO. Počet studentů u HBO (416 934) výrazně převyšuje počet studentů WO (241 686), což značí orientaci na odborné profesní zaměření.³⁴

³⁴ www.cbs.nl. (a)

5. Speciální vzdělávání/Speciale onderwijs

Definice pojmu – Postižení:

"...Dítě s postižením je takové dítě, které zaznamenává vývojová opoždění zaměřená pomocí náležitých diagnostických nástrojů a postupů v jedné nebo v několika následujících oblastech: tělesný vývoj, kognitivní vývoj, komunikační vývoj, sociální či emocionální vývoj nebo adaptační vývoj..."³⁵

5.1 Speciální vzdělávání ČR

Zákonná úprava

Z legislativního hlediska upravuje v České Republice speciální vzdělávání Školský zákon č.561/2004 Sb., který vymezuje zohledňování specifických vzdělávacích potřeb jednotlivců. Se zákonem úzce souvisí i Vyhláška č. 72/2005 o poskytování poradenských služeb a Vyhláška č.73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a studentů mimořádně nadaných.

Speciální školství ČR je dnes již poměrně rozvětvené a dobře vybudované. Školy se starají o žáky s mentálním, smyslovým nebo tělesným postižením; s vadami řeči a více souběžnými vadami; žáky obtížně vychovatelné a žáky nemocné, umístěné ve zdravotnických zařízeních. [19]

Vedle toho patří do systému speciálních škol také *zvláštní školy* a *pomocné školy*.

Zvláštní škola je zaměřena na děti s takovými rozumovými nedostatky, které jim brání absolvovat úspěšně ZŠ nebo Speciální ZŠ (ZŠS). Její osnova je uzpůsobena schopnostem žáků (například vzdělávací program pro žáky romského etnika). Docházka je devítiletá. Škola byla původně určena pro děti s lehčími formami mentálního zaostávání, jsou do nich často zařazovány romské děti, a to z nejrůznějších důvodů (jako jazykové bariéra, apod..)

Pomocná škola je určena dětem, které trpí těžším mentálním postižením. Docházka je desetiletá, může před ní být zařazen i přípravný stupeň.

³⁵ <http://www.sbscr.cz>

Po absolvování základních forem speciálních, pomocných a zvláštních škol je možná i profesní nástavba, tzv. *Praktická škola*. Poskytuje 1-3letou profesní přípravu pro výkon některých povolání.

Již od počátku 90.let se v ČR objevují snahy a tendence o integraci handicapovaných žáků do běžných škol. Ta je v Nizozemském školství již pevně zakotvena (dále v kapitole 5.2 Speciální vzdělávání Nizozemska).

V ČR v současné době fungují 3 způsoby vzdělávání zdravotně znevýhodněných dětí a mládeže:

1. vzdělávání ve speciálních školách (separace)
2. vzdělání ve speciálních třídách, včleněných do běžných škol
3. integrace handicapovaných žáků do běžných tříd

Integrace již dosáhla značného pokroku. V dnešní době se na základních školách integruje zhruba polovina postižených žáků (v školním roce 2011/2012 se integrovalo do společných tříd celkem 39160 žáků z celkového počtu 71791 žáků).³⁶

Speciální školství zahrnuje i síť zařízení pro *ústavní* nebo *ochrannou výchovu* (dětské domovy, výchovné a diagnostické ústavy, některá léčebná zařízení). V dnešní době na poli speciálního vzdělávání funguje mnoho speciálně pedagogických center, pedagogicko-psychologických poraden, institucí zřizovaných nadacemi, různých iniciativ aj.

5.2 Speciální vzdělávání v Nizozemsku

Zákonná úprava³⁷

Speciální vzdělávání je vzdělávání určené pro děti s handicapem, chronickou nemocí nebo poruchou chování. Jde tedy o děti, které nemohou navštěvovat běžnou formu vzdělávání.

Základní speciální vzdělávání (*Speciaal basis onderwijs*), dále SBO, je zaměřeno na děti s poruchami učení nebo chování, s tělesným nebo psychickým postižením a na děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Cíl základního speciálního vzdělávání je totožný s cílem základního

³⁶ Statistická ročenka školství 2010, www.msmt.cz (a)

³⁷ www.rijksoverheid.nl, (j)

vzdělávání³⁸. Žákovi SBO je umožněno k dosažení úrovně základního vzdělání studovat 14 let. SBO spolupracují s klasickými základními školami pomocí projektu *Weer Samen Naar School* (WSNS), který se snaží žáky se speciálními potřebami integrovat a udržet co nejdéle na klasických základních školách. Což v praxi znamená například zavedení asistenta pedagoga pro žáky s postižením. SBO upravuje zákon o primárním vzdělávání (*Wet op het primaire onderwijs* - WPO).

Speciální vzdělávání (*Speciale onderwijs* - SO) a přípravné speciální vzdělávání (*Speciale voortgezet onderwijs* – SVO) se zaměřuje na ty děti, pro které je speciální základní vzdělávání nevhodné. Jedná se o děti s tělesným nebo mentálním handicapem nebo děti s poruchami chování. Tato skupina může navštěvovat speciální vzdělávání do svých 12 let, poté přechází na přípravné speciální vzdělávání, kde může studovat maximálně do svých 20 let.

Dle druhu handicapu existují 4 kategorie, tzv. *Clusters*:

Cluster 1 – děti s poruchami zraku a s dalším souběžným postižením

Cluster 2 – děti s poruchami sluchu, úplnou hluchotou a dalším souběžným postižením

Cluster 3 – děti s tělesným postižením a/nebo poruchami vnímání, při dlouhodobém onemocnění tělesně postiženého, děti s epilepsií a souběžným postižením, děti s těžkými poruchami učení

Cluster 4 – děti s velmi těžkou mentální poruchou, s poruchami chování a dětmi řadícími se pod pedologické instituce (PI), které se zabývají výzkumem dětí se skrytými vadami učení, chování a emoční poruchou (například autismus)

V Nizozemí se podporou a vhodným výběrem speciálního vzdělávání zabývá také státní orgán tzv. *Leerlinggebonden financiering* (LGF)³⁹, který je všeobecně nazýván *Rugzak* (batoh). Jedná se o pomoc handicapovaným žákům s výběrem vhodné formy vzdělávání - v první řadě je vždy nutné zvážit, zda je možné začlenění do klasických forem vzdělávání nebo je vhodnější zvolit určitou formu speciálního vzdělávání. Pro čerpání této podpory je nutno zažádat si o tzv. *indicatie*, tedy o potvrzení příslušného orgánu, tzv. *Regionale Expertise Centrum* (REC), který určí úroveň jednotlivce a jeho možnosti. Rodič dítěte musí na základě této určené indikace najít odpovídající školu. Od 1. srpna 2013 bude tento orgán přesměrován na nově vzniklou instituci

³⁸ Kapitola 4.3.1 Základní vzdělávání (Basis onderwijs)

³⁹ www.50tien-oudersenrugzak.nl, (a)

vzdělávání, tzv. *Passend onderwijs*⁴⁰. Jde o nové ustanovení vlády, kdy budou běžné školy povinny nabízet odpovídající počet míst i pro žáky se speciálními potřebami. V případě, že místa už nebudou volná, musí škola pomoci rodičům najít příslušné místo jinde. Odpovědnost za poskytnutí vhodného vzdělávání se tedy přenese z rodičů na školy.

Pro děti s problémy chování existuje v Nizozemsku několik projektů začlenění souhrnně nazvaných *Time-Out*⁴¹:

- *Herstart* (restart) – tento program je zaměřen na žáky mezi 5-16 lety, kteří z různých důvodů nemohou absolvovat školní docházku. Žáci absolvují 13 týdenní výuku zaměřenou na jejich situaci (v případě potřeby delší).
- *Op de rails* (na kolejích) – program je zaměřen na žáky od 10let s problematickými projevy chování, jež jsou ze školy vyloučeni, často kvůli konfliktu se školou nebo spolužáky. Žáci podstoupí výuku zaměřenou na kontrolu svého chování a osvojení si mravních zásad. Výuka trvá od několika měsíců po 1 rok. Cílem je umožnit dítěti ve škole nový start, popřípadě určit, zda není pro dítě lepší navštěvovat zvláštní školu.
- *Rebound* (odraz) – tento projekt je koncipován pro děti, které jsou svým chováním nebezpečné. Dítě je zapsáno do tzv. Rebound programu, který ho učí jak zvládnout samo sebe. Jedná se o součinnost rodičů, dítěte a žáka. Škola, kterou dítě navštěvuje je nadále povinna poskytovat žákovi vzdělávání (alespoň formou materiálů).

⁴⁰ www.rijksoverheid.nl (k)

⁴¹ www.rijksoverheid.nl (l)

6. Alternativní vzdělávání

"...Alternivní vzdělávání se často užívá jako synonymický ekvivalent k pojmům netradiční škola, volná škola, svobodná škola, otevřená škola, nezávislá škola, aj...za alternativní školy považujeme všechny školy, vyznačující se nějakou pedagogickou specifíčností, která je odlišuje od standardních, běžných škol."⁴²

První alternativní školy se objevovaly již ve 30. letech 20. století společně se založením Celosvětového hnutí nových škol, které přineslo systémové zavedení reformních škol. Reformní hnutí vedl John Dewey. V České Republice nastal rozvoj alternativního vzdělávání až po roce 1989. V Nizozemí mohly alternativní školy vznikat díky svobodě vzdělávání, která byla ukotvena v Ústavě již v roce 1921 po skončení schoolstrijd, o kterém byla již řeč v kapitole o historii vzdělávání v Nizozemsku. Alternativní školy se řadí do tzv. *algemeen bijzonder onderwijs*. V obou zemích je vzdělávání soukromé.

Alternivní škola je vždy zástupcem určité vzdělávací metody. Nejznámějšími příklady jsou například *Waldorská škola*, *Montessoriovská škola*, *Jenská škola*, *Daltonská škola* (*Daltonský plán*) a další. V podstatě všechny vzdělávací metody se vyznačují individuálním přístupem k dítěti s cílem podnítit tak jeho osobnost a přirozenou zvědavost ke vzdělávání. Přičemž samotná forma vzdělávání probíhá pro dítě tím nejpřirozenějším způsobem.

V primárním sektoru si v Nizozemí tuto formu volí asi 8% z celkového počtu žáků⁴³. V ČR však alternativní vzdělávání není příliš populární a tvoří ho necelé 1%⁴⁴ z celkového počtu žáků. V obou zemích jsou větší měrou alternativní školy zastoupeny ve speciálním vzdělávání. V Nizozemí tvoří již 18%⁴⁵ a v ČR 7%⁴⁶ z celkového počtu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Daltonská škola je v Nizozemí se svými 284 školami největším zástupcem alternativního vzdělávání, tvoří okolo 95% alternativního vzdělávání.⁴⁷ A svůj vliv má i ve školství českém. V roce 1996 se v ČR na 4 brněnských školách poprvé objevují daltonské prvky, a to právě na základě spolupráce s holandskými odborníky. Dnes je v ČR (především v Brně a Jihomoravském kraji) celkem 24 škol vyučujících v tzv. daltonských blocích a řada dalších pravidelně s Daltonskou asociací spolupracuje⁴⁸.

⁴² Průcha, *Pedagogický slovník*, s.21, [11]

⁴³ Jaarboek onderwijs in cijfers [14]

⁴⁴ Statistická ročenka školství, www.msmt.cz (a)

⁴⁵ Jaarboek onderwijs in cijfers [14]

⁴⁶ Statistická ročenka školství, www.msmt.cz (a)

⁴⁷ De atlas van het onderwijs [15]

⁴⁸ www.daltonorganization.org (a)

7. Praktická část

7.1 Srovnání obou systémů

V obou zemích se vyskytují paralelní druhy a stupně škol. Většinou však mají odlišná pojmenování, rozdílný obsah, počet ročníků a další. V následující tabulce jsem vytvořila jednoduchý přehled struktury škol v ČR a Nizozemí na základě shodných evropských kvalifikací. Na rozdělení je patrné, že největší diference probíhá v sektoru ISCED 2 a ISCED 3. To jsou žáci/studenti ve věku zhruba od 11 do 18 let.

EVROPSKÁ KVALIFIKACE		ČR	NIZOZEMSKO
ISCED 0		MŠ	Peuterspeelzaal Přípravný ročník basis school
ISCED 1		ZŠ 1. stupeň	Basis school
ISCED 2	ISCED 2		VMBO
	ISCED 2a	ZŠ 2.stupeň Nižší gymnázium Nižší konzervatoř	HAVO klas 1-3 VWO 1-3
	ISCED 2c	ZŠS Střední vzdělávání	Praktijkonderwijs MBO Niveau 1
ISCED 3	ISCED 3a	Střední obory s maturitní zkouškou	HAVO klas 4-5 VWO klas 4-6
	ISCED 3b	Konzervatoře	
	ISCED 3c	Střední vzdělávání s výučním listem	MBO Niveau 2 MBO Niveau 3
ISCED 4	ISCED 4		MBO Niveau 4
	ISCED 4a	Nástavbové studium Zkrácené studium s maturitní zkouškou	
	ISCED 4c	Zkrácené studium s výučním listem	
ISCED 5	ISCED 5a	VŠ	WO
	ISCED 5b	VOŠ	HBO
ISCED 6	ISCED 6	Doktorské studium	Doctoraat

Tabulka 1 – srovnání struktury vzdělávání dle evropských kvalifikací

První rozdíly systémů můžeme pozorovat již od základní školy, kdy česká ZŠ tvoří povinné vzdělávání se vstupem do vzdělávacího systému v 6 letech věku. Povinná školní docházka je

stanovena v délce 9 let. Nizozemská ZŠ obsahuje 8 tříd, z čehož 1 rok tvoří přípravný ročník, kde je možný nástup již ve 4 letech věku dítěte, standardně v 5 letech, a tvoří pouze část povinného vzdělávání, které je v Nizozemsku stanoveno v délce 12 let. Nizozemské CITO testy na konci ZŠ jasně určí úroveň žáka a společně s doporučením školy se dítě může přihlásit na určité typy škol sekundárního vzdělávání VO.

U VO popisují též vnitřní diferenciaci, kdy si nizozemští žáci ve školách volí různé studijní profily (*leerweg*). Tyto specializace je provázejí celé následující studium. Dle mého názoru nevýhodou může být, že zvolená „*leerweg*“ jim poskytne cestu jen k určitému typu školy a její úrovni, ale jinou možnost jim v podstatě uzavře. Na druhou stranu žák může po dvou letech studia přestoupit na jiný typ školské instituce a to díky společnému základu výuky pro první dva roky studia.

Poněkud složitější cestu má student, pokud chce studovat na univerzitě. Pro tento typ instituce musí mít ukončené VO na VWO nebo nástavbu po HAVO. Řečeno jinými slovy: pokud se již v průběhu VO, tedy zhruba ve 12 letech věku, nerozhodne dítě, že chce v budoucnu studovat na univerzitě, je pozdější rozhodnutí poněkud komplikované, protože musí absolvovat další a další stupně studia, aby se na univerzitu mohl s odpovídajícím dosaženým vzděláním přihlásit. Český systém poskytuje v tomto směru příznivější možnosti. Po ukončení ZŠ mají všichni rovnocenné možnosti o volbě SŠ nebo SOÚ. Podmínkou je pouze úspěšné dokončení ZŠ. V dalším vzdělávání je limitující pouze maturitní zkouška, která je povinnou podmínkou pro přijetí na VŠ. Pro studenty bez maturitní zkoušky existuje jednoletý program nástavby, po jejímž absolvování mohou danou zkoušku složit. To samé platí i obráceně: absolventi SŠ mohou nastoupit na zkrácený program SOÚ, dosáhnout tak příslušné kvalifikace a získat výuční list.

Další odlišnost se jeví i ve formě zřizovatelů. V Nizozemsku velmi oblíbené *bijzonder onderwijs*, kdy zřizovatelem školy je většinou církev, navštěvuje skoro 70% z celkového počtu žáků, zatímco v ČR je církevních základních škol pouze 33 a tvoří necelé procento z celkového počtu žáků⁴⁹.

Speciální vzdělávání je v obou zemích moderní a usiluje o integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Nizozemská forma má však větší okruh podpůrných (státních i

⁴⁹ Statistická ročenka školství 2011/2012, www.msmt.cz (a)

nestátních) organizací, které jsou se speciálním vzděláváním pevně spojeny a tvoří jeho součást. V Nizozemí je povinná integrace žáků, kteří jsou schopni normálního vzdělávání.

7.1.2 Srovnání systému poplatků a stipendií v ČR a Nizozemí

Rozdílnost vzdělávacího systému srovnávaných zemí je velká i ve věci jeho financování. V nizozemském školství se velkou měrou na vzdělávání podílí studenti sami. Například studium na VŠ je spojeno s poměrně vysokým školným, na které se v Nizozemsku vztahují i speciální studentské půjčky. Nizozemská vláda se sice na vzdělávání velkou měrou podílí, ale celkově je Nizozemsko jednou ze zemí s nejvyššími výdaji na vzdělání (společně se zeměmi Skandinávie nebo Rakouskem), Česká Republika má zhruba o polovinu nižší výdaje na terciární vzdělávání než Nizozemsko (14 000:7 000 USD)⁵⁰.

Co je vlastně na nizozemském systému poplatků tak výjimečného? Státní školství je v rámci povinné školní docházky zdarma, následující vzdělávací instituce jsou však již zpoplatněné. Výše školného je stanovena zákonem. Konkrétní výše školného se každý rok upravuje v souladu s tzv. výdajovým indexem rodiny. Například v akademickém roce 2009/2010 bylo školné na vysoké škole stanoveno ve výši 1 620 Euro⁵¹. Student starší 30let musí hradit školné se zvláštní sazbou (tu určuje samotná vzdělávací instituce).

Protože v nizozemské ústavě je zakotvena dostupnost vzdělávání, poskytuje vláda studentům i finanční podporu, tzv. *Finance Act 2000*, za nějž je zodpovědná organizace *Dienst Uitvoering Onderwijs* (DUO). Podpora je zaměřena na studenty vysokých škol, nově i na studenty MBO, mladší 34 let, kteří zahájili studium před 30 rokem věku a skládá se z příspěvku na životní náklady, studijní materiály, školné i cestování. Na základní stipendium mají nárok všichni studenti starší 18let a nazývá se *prestatiebeurs*, podmínkou je dosáhnout diplomu v termínu 10let. Pokud student úspěšně nedostuduje, musí stipendium vrátit. Doplnující stipendium k základní formě je určeno pro studenty ze sociálně slabých rodin (*aanvullende beurs*).

DUO se stará i o formy studentských půjček. Existují dva druhy: *Rentedragende lening* a *Collegegeldkrediet* (pro nenadálé výdaje). Tyto půjčky zaručují výhodné podmínky s nízkým úrokem. Na konkrétní podmínky má vliv několik faktorů (například příjem rodičů, počet sourozenců a jejich věk, a další,...). Půjčka se splácí až po dostudování a výše splátek se určuje dle příjmu absolventa.⁵²

⁵⁰ Jaarboek onderwijs in cijfers 2008,

⁵¹ EACEA, www.eacea.eu.

⁵² Dienst Uitvoering onderwijs, www.ib-groep.nl (b)

V ČR se poplatky za školné týkají pouze škol soukromých, které si výši školného stanovují samy. Povinné poplatky jsou spojeny pouze se studiem na VŠ a zatím se tyto poplatky týkají pouze překročení standardní doby studia nebo například výuky v cizím jazyce. Základ pro stanovení výše poplatku vydává každoročně MŠMT ČR. Přesnou částku stanovuje VŠ sama. V budoucnu se však počítá s celoplošným zavedením školného na VŠ. Jeho konkrétní návrh je už dlouhodobě ve věci jednání. Věcný záměr obsahuje i období studentských půjček. Diskuze se vedou o konkrétní podobě, zejména pak tedy o formě vstupu soukromého sektoru do systému vzdělávání a o formě půjček, úroků, splácení, atd. Diskuze o podobě financování vzdělávání je součástí *Reformy vysokých škol*.⁵³

Vláda přiděluje i výši stipendií, zejména pokud jde o stipendium sociální. Upravuje ho *Zákon č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře*, který stanovuje jeho minimální výši jako dvojnásobek přídatku na dítě. Sociální stipendium je osvobozené od daně z příjmu. Ostatní druhy stipendií (účelové, prospěchové, atd..) přiděluje škola sama, a to na základě státního příspěvku.

⁵³ Bílá kniha terciárního vzdělávání [13]

7.2 Soudobé tendence ve vzdělávání

7.2.1 ČR

Tendence ve vzdělávání v ČR popisuje *Národní program rozvoje vzdělávání*, tzv. *Bílá kniha*, z roku 2001. V roce 2007 se Bílá kniha podrobila zkoumání o dosažených cílech a byl sestaven aktualizovaný plán *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR (2011-2015)*.⁵⁴ (DZCR).

Aktuálně se koncepce Vzdělávacího systému ČR zaměřuje především na dokončení zavedení evaluačních mechanismů, do kterých patří i transformace na státní maturity. Dále se klade důraz na rozvoj jazykové výuky (především angličtiny), a to nejpozději od 3. ročníků ZŠ. Záměr obsahuje i podporu rozvoje odborného středního vzdělávání a posílení jeho prestiže.

Dlouhodobě se také počítá s nárůstem odborníků v psychologickém poradenství a speciální pedagogice, které souvisí i s větší podporou dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

Velkou změnou má projít financování ve školství. Obecná je snaha o zlepšení kvality vzdělávání v mezinárodním kontextu.

7.2.2 Nizozemí

Tendence a trendy ve Vzdělávacím systému Nizozemska popisuje příručka vydaná OCW *Trends in Beeld*.⁵⁵

Obsahuje hlavní aspekty, které by ve vzdělávání měly být zavedeny, především v oblasti kvality, přístupnosti a efektivity vzdělávání. Zvláštní pozornost je věnována sociální funkci vzdělávání a procesu integrace (například zavedení *Passend onderwijs*, o kterém již byla řeč v kapitole Speciální vzdělávání Nizozemska).

O vývoji vzdělávání a tvorbě jeho koncepce se v Nizozemí diskutuje i v rámci různých kolokvií a existují i státem podporovaná sdružení, která o vývoji vzdělávání diskutují. Například organizace *Het Nationaal Onderwijsdebat* organizuje se různými odborníky, včetně zástupců vlády, celostátní kolokvium zaměřené na témata vzdělávání (jako škola a okolí, kvalita vzdělávání, interakce se vzdělávacími sdruženími, a další...)⁵⁶

⁵⁴ Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR (2011-2015), www.msmt.cz (d)

⁵⁵ Trends in Beeld [26]

⁵⁶ www.nationaalonderwijsdebat.nl, (a)

8. Partnerské projekty zaměřené na vzdělávání

V rámci partnerských měst vznikají různé projekty ve vzdělávání. Východočeské město Chrudim uzavřelo partnerství s nizozemským městem v provincii Gelderland - Ede. Partnerství bylo uzavřeno již v roce 1993.

Na poli vzdělávání vzniklo mezi městy hned několik vzdělávacích projektů. O jejich konkrétní podobu se staral *Výbor pro partnerství měst Chrudim a Ede*.⁵⁷ V tuto chvíli jsou vzdělávací projekty pozastaveny, v běhu zůstávají pouze projekty v kulturní oblasti.

V letech 2005 - 2008 se uskutečňovaly pravidelné výměnné stáže studentů středních i základních škol, program tak šel ruku v ruce s jedním z hlavních evropských trendů ve vzdělávání (mobilitě).

Zemědělská škola každoročně vysílala své studenty na stáže do zemědělských podniků v Ede. Výmění studenti ze ZŠ U Stadionu se v Holandsku zúčastňovali školní sportovní olympiády (*De Edese schoolsportolympiade*). Chrudimská Hotelová škola jezdila na výměnné stáže na hotelovou školu Hotelvakschool Wageningen. Stejně tak navštěvovali Chrudim i studenti z Holandska.

Výměnné pobyty mohli navštívit i pedagogičtí pracovníci. Touto cestou měli pedagogové možnost vzdělávat se v nových speciálně pedagogických metodách. Díky stáži pedagogů vznikly například v MŠ Strojařů i speciální třídy podporující alternativní pedagogické metody (*arteterapie, muzikoterapie*), ale také byly zavedeny relaxační místnosti. Určitou vizí do budoucna zůstává také zavedení tzv. *strukturalizace a vizualizace*, tedy forma vzdělávání zaměřená na praxi a na to, co děti budou v životě potřebovat. Učitelé absolvovali stáž v holandské školce CNS-SBO De Regenboog.

MŠ Strojařů spolupracovala s CNS-SBO De Regenboog také na projektu předávání tradic a zvyků. Cílem projektu bylo vzájemné seznámení dětí ze dvou různě mluvících zemí, seznámení se s kulturními tradicemi a obyčeji a poznání kulturních odlišností. Děti si vzájemně vyměňovaly korespondenci a mělo jít i o vzájemné setkání, ke kterému však nedošlo z důvodu personálních změn ve škole.

Velkým přínosem pro chrudimské školy byla určitě možnost návštěvy českých pedagogů v holandských školách. Dle informací z Výboru pro partnerství měst Chrudim a Ede se v tuto chvíli žádný podobný projekt nechystá, i když jeho realizace se do budoucna nevylučuje.

⁵⁷ Jaarverslag 2008, www.ede-chrudim.nl, (a)

9. Závěr

V bakalářské práci jsem se zaměřila na srovnání Českého a Nizozemského vzdělávacího systému. Obě země jsou členy Evropské unie a jejich systém vzdělávání musí splňovat určité podmínky, aby bylo možné dosáhnout společných evropských cílů jako je uznávání kvalifikací napříč trhem a aby byl umožněn vznik evropského trhu kvalifikací. Vzhledem k vytvoření Mezinárodních standardů kvalifikace (ISCED) je nyní srovnávání vzdělávání mnohem snadnější a jasnější, kdy každá úroveň vzdělávacího systému odpovídá určité kvalifikaci.

V první kapitole se zabývám uvedením vzdělávání v evropském rámci. Konkrétně popisují modely tří evropských školských systémů, dále mezinárodní standardy kvalifikace a tendence ve vývoji evropské vzdělávací politiky. Další stránky obsahují shrnutí všech fází českého a nizozemského vzdělávání, zejména v oblasti jejich organizace a dělení. V jednotlivých kapitolách jsou vysvětleny také formy vzdělávání speciálního a alternativního. Zvláštní kapitolu poté tvoří srovnání obou systémů a tendencí jejich vývoje, její podkapitola se zabývá systémem stipendií a poplatků ve vzdělávání.

Největší odlišnost nizozemského školství od toho českého je dle mého názoru v pojetí většího členění a diferenciaci v Nizozemí od primárního až po sekundární sektor. Konkrétně jde o jednotlivé specializace, které si žáci volí již na základních školách a dle kterých postupují v dalších stupních vzdělávání. ČR nabízí možnosti pro vstup do různých stupňů vzdělávání poněkud "volnější". Přístupy obou systémů ke vnitřní diferenciaci mají svá pozitiva i negativa, ale nizozemskému systému nelze upřít tu výhodu, že studenti díky studijním profilům a následnému vzdělávání získávají určitou odbornost a nezatěžují se tak vzděláváním mimo její rámec. Spolupráce nizozemské vlády s podniky navíc zajišťuje podporu oborům, které mohou zaručit budoucí uplatnění na trhu práce (například podpůrná stipendia pro technické obory). Tento přístup se zdá být úspěšným, což je vidět i na statistikách vzdělávání, kde jsou odborná studia na prvním místě v žebříčku vzdělávacích institucí.

Další odlišnost se jeví ve formě zřizovatelů. V Nizozemsku je velmi oblíbené *bijzonder onderwijs*, konkrétně církevní školy, které v ČR netvoří ani celé 1% v systému. Alternativní způsoby vzdělávání jsou v ČR zastoupeny také minimálně a častěji spíše ve formě výukových bloků než v podobě samostatné školy.

Na alternativním vzdělávání v ČR je však jasně vidět holandský vliv. Ať už jde o počátky Daltonského plánu, na kterém se podíleli i holandští odborníci nebo například o spolupráci chrudimské MŠ s holandské *peuterspeelzaal* v Ede. Moderní a alternativní pedagogické metody mají v Nizozemsku větší tradici a jsou používány již od počátku svého vývoje, i proto jsou podobné projekty pro české školy jenom přínosem.

Seznam použité literatury

- [1] Průcha, J. *Srovnávací pedagogika*; Portál: Praha, 2006.
- [2] Průcha, J. *Vzdělávání a školství ve světě, základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*, Portál: Praha 1999.
- [3] EURIDICE, *Organizace vzdělávací soustavy ČR 2009/2010*
- [4] EURIDICE, European Unit. *Struktury systémů vzdělávání a počáteční odborné přípravy v zemích Evropské unie*, 2nd ed.; Gnosis: Praha, 1997.
- [5] Váňová, M. *Moderní vzdělávací technologie*, Vysoká škola J.A.Komenského s.r.o.:Praha 2003.
- [6] Váňová, M. *Vzdělávací systémy ve vyspělých evropských zemích*, Karolinum: Praha 1994.
- [7] Somr, M. *Dějiny školství a pedagogiky*, SPN: Praha, 1987.
- [8] Řezníčková, K. *Študáci a kantoři za Starého Rakouska: České střední školy v letech 1867-1918*; Libri: Praha 2007.
- [9] Bazalová, B.: *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v zemích Evropské unie a v dalších vybraných zemích*, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity: Brno 2006
- [10] Kerrová, S.: *Dítě se speciálními potřebami*, Portál: Praha 1997, strana 144-165
- [11] Průcha, *Pedagogický slovník*, Portál: Praha 2004, s.21
- [12] Svatoš, T. *Vybraná témata z pedagogiky a psychologie. Reformní pedagogické hnutí v meziválečném Československu*; Gaudeamus: Hradec Králové, 2005.
- [13] MŠMT ČR: *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR*, Tauris, Praha, 2001

[14] *Jaarboek onderwijs in cijfers 2007*, Centraal Bureau voor de Statistiek: Voorburg/Heerlen: 2007.

[15] *De atlas van het onderwijs*, Nordhof uitgevers: Amsterdam 2008.

Normy, zákony

[16] *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Výzkumný ústav pedagogický: Praha 2004

[17] *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, Výzkumný ústav pedagogický, Praha 2005

[18] Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1998, <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1998/sb039-98.pdf>, 11.7.2012

[19] Vyhláška č.73/2005
<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasaka-c-73-2005-sb-1>, 3.4.2012

[20] Listina základních práv a svobod
<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>, 5.5.2012

[21] Leerplichtwet,
http://www.st-ab.nl/wetten/0180_Leerplichtwet_1969.htm, 4.7.2012

[22] Wet op het primair onderwijs
http://www.st-ab.nl/wetten/0725_Wet_op_het_primair_onderwijs_WPO.htm, 3.6.2012

[23] Wet op het voortgezet onderwijs
http://www.st-ab.nl/wetten/0728_Wet_op_het voortgezet onderwijs_WVO.htm, 3.6.2012

- [24] Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek
http://www.stab.nl/wetten/0718_Wet_op_het_hoger_onderwijs_en_wetenschappelijk_onderzoek_WHW.htm, 12.6.2012

Internetové odkazy

- [25] http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm, 10.1.2012

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

www.msmt.cz

Statistická ročenka školství 2010

- (a) <http://www.msmt.cz/file/21814>, 2.5.2012

Výroční zpráva o činnosti vysokých škol za rok 2010

- (b) <http://www.msmt.cz/file/18278>, 23.5.2012

- (c) <http://www.msmt.cz/vzdelavani/bolonsky-proces-1>, 23.5.2012

Dlohodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávacíh soustavy

- (d) <http://www.msmt.cz/ministerstvo/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-cr>, 15.7.2012

Nationaal reference point

www.nlnrp.nl

- (a) http://www.nlnrp.nl/nederlands_onderwijssysteem.html, 23.2.2012

Rijksoverheid

www.rijksoverheid.nl

- (a) <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw/>, 11.7.2012

- (b) <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2008/09/24/vroegschoolse-educatie-op-elke-school-met-achterstandsleerlingen.html>, 11.7.2012

- (c) <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerachterstand/taalachterstand-bij-peuters/uitvoering-voorschoolse-educatie-voor-peuters>, 11.7.2012

- (d) <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/basisonderwijs/vraag-en-antwoord/wat-zijn-kerndoelen-voor-het-basisonderwijs.html>, 11.7.2012

- (e) <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/keuze-school-voor-voortgezet-onderwijs>, 11.7.2012
- (f) <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/beroepsonderwijs/mbo/opleidingsdomeinen-en-leerwegen-mbo>, 16.7.2012
- (g) <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/beroepsonderwijs/mbo>, 15.7.2012
- (h) <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/beroepsonderwijs/mbo/opleidingsniveaus-mbo>, 12.7.2012
- (i) <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/hoger-onderwijs/vraag-en-antwoord/welke-titel-mag-ik-voeren-na-het-voltoeien-van-een-opleiding-in-het-hoger-onderwijs.html>, 15.7.2012
- (j) <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/vraag-en-antwoord/wat-is-speciaal-onderwijs.html>, 6.4.2012
- (k) <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/plannen-passend-onderwijs>, 6.4. 2012
- (l) <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/speciaal-onderwijs>, 6.4. 2012

Dienst uitvoering onderwijs

www.ib-groep.nl

- (a) http://www.ib-groep.nl/particulieren/studeren/bachelor-masterstructuur/associate_degree.asp, 16.7.2012
- (b) <http://www.ib-groep.nl/particulieren/studiefinanciering/studiefinanciering.asp>

Organisatie Ouders en rugzak

www.50-tien-oudersenrugzak.nl

- (a) http://www.50tien-oudersenrugzak.nl/oudersenrugzak/rugzak/voor_wie, 6.4.2012

[26] http://www.trendsınbeeld.minocw.nl/TrendsInBeeld_2011.pdf

Stichting Stedenband Ede-Chrudim

<http://www.ede-chrudim.nl/>

Jaarverslag 2008

- (a) <http://www.ede-chrudim.nl/#>, 20.7.2012

Daltonská asociace

www.daltoninternational.org

(a) <http://www.daltoninternational.org/members.html#Czech/>, 17.7.2012

Het Nationaal onderwijsdebat

www.nationaalondewijsdeba.nl

(a) <http://www.nationaalonderwijsdebat.nl/?q=node/3>, 20.7.2012

Centraal Bureau voor de statistiek

www.cbs.nl

(a) [http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=03753&D1=a&D2=1-2,6,8-9,13,\(1-2\)-1&D3=0-2&D4=0&D5=a,!0-9&HD=120725-1220&HDR=T,G3,G4&STB=G2,G1](http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=03753&D1=a&D2=1-2,6,8-9,13,(1-2)-1&D3=0-2&D4=0&D5=a,!0-9&HD=120725-1220&HDR=T,G3,G4&STB=G2,G1), 20.7.2012